

Planka.nu

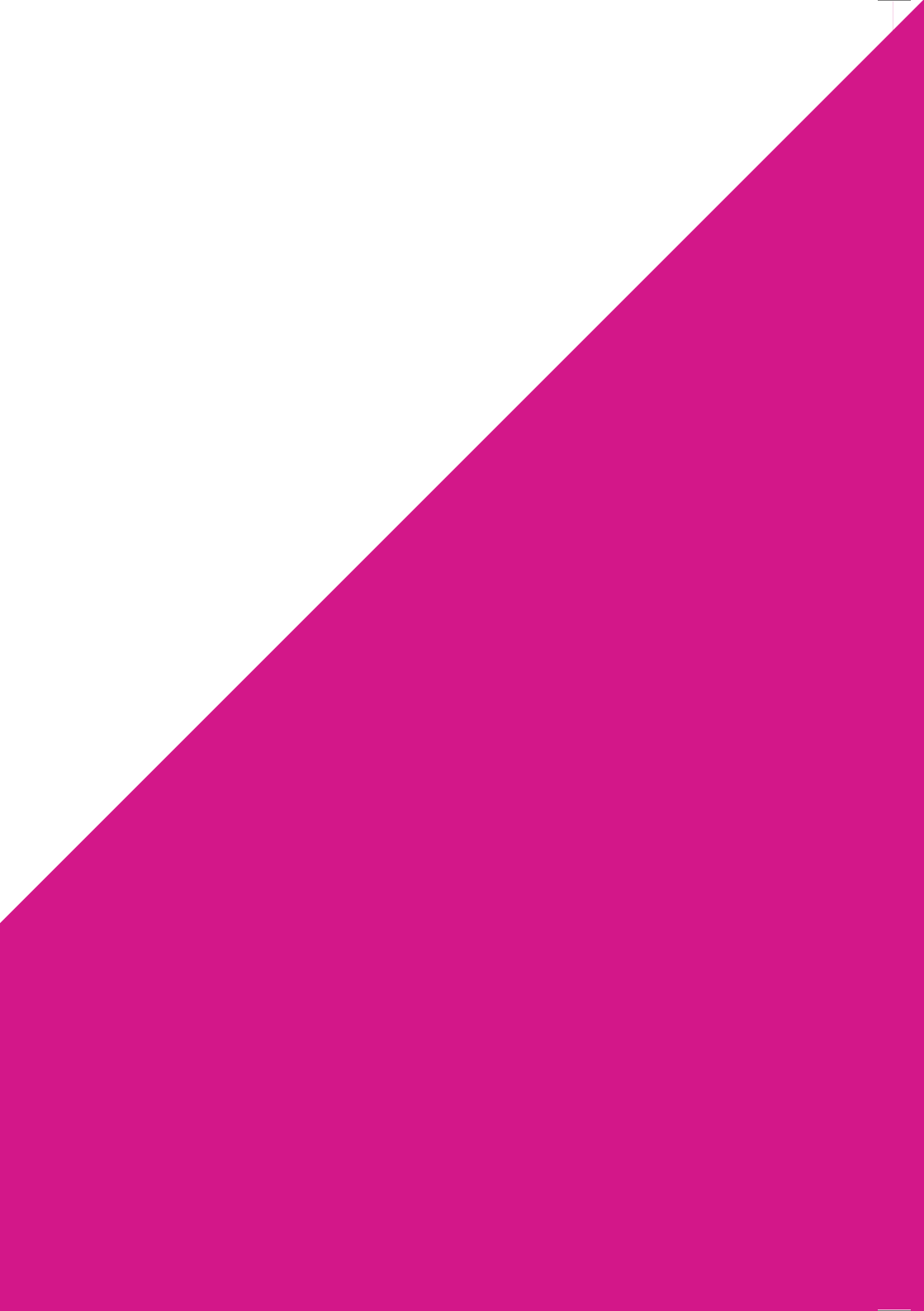
SÅ KOM VI ÖVER SPÄRRARNA

Copyright Planka.nu

Grafisk form & omslagsillustration: Ivar Martinsson, ivari.se

Tryck: på Åtta.45 2018

ISBN: 978-91-639-8117-3

Innehåll

1. Skaffa ett medel som helgar ditt mål	10
2. Gräv där du står	16
3. Driv strategiska frågor	20
4. Hitta din position - och ditt lag	24
5. Förändra språket för att förändra världen	30
6. Gör peppande aktioner	36
7. Gör direkta aktioner	40
8. Gör utmanande aktioner	44
9. Var ett troll	50
10. Utnyttja partipolitiken	54
11. Använd mainstreammedia	58
12. Kontrollera din kommunikation	62
13. Testa saker, våga misslyckas	68
14. Kom ihåg att fira. Ofta.	74
15. Juridiken finns utanför lagböckerna	78
16. Ta vara på sidospåren	82
Bonus: Dyraste kläderna i demonstrationen	86

Förord

DET SÄGS ATT VINNAREN SKRIVER HISTORIEN, men det går också att vända på det och säga att det är ett vinnande koncept att skriva historia. Oavsett hur en politisk kampanj slutar: om den når sina mål, misslyckas eller ändrar sin form, så går det att dra lärdom av den. Andra aktivister kan inspireras och få idéer till hur de själva vill förändra samhället.

Vi vill förmedla vår historia genom att berätta om saker vi har gjort, kampanjer vi har drivit genom organisationen och idéer vi har testat med varierande resultat. Vi hoppas att du som läser ska dra nytta av våra erfarenheter; prova att göra likadant, omforma våra idéer, remixa eller gör helt tvärtom.

Planka.nu och vårt sammanhang är ganska speciellt – plankning i kollektivtrafiken går inte att organisera överallt och det går inte att kopiera konceptet rakt av till andra delar av samhället. Den här boken handlar främst om våra erfarenheter från aktivistgruppen i Planka.nu Stockholm, andra städer har andra förutsättningar. Vi tror ändå att vi kan lyfta fram saker som är mer allmängiltiga, olika sätt vi har tänkt på som kan inspirera på helt andra områden. Ofta minns både vi själva och andra bara de lyckade händelserna, men bakom varje stort mediagenomslag så finns en handfull lyckade aktioner som inte nådde lika långt, något dussin misslyckade och ännu fler planer som stannade på idéstadiet. Så oavsett om vi i slutändan är vinnare eller inte vill vi skriva vår egen historia.

**skaffa ett
medel som
helgar ditt
mål**

1. Skaffa ett medel som helgar ditt mål

AVGIFTSSTREJKEN, alltså den organiserade plankningen, är antagligen det vi har gjort oss mest kända för. Att både tala om ”strejk” och ”p-kassa”, som kollektivtrafikens variant av arbetarrörelsens a-kassa, gjorde att vi knöt an till andra folkrörelser i Sverige. Att kunna strejka även utanför jobbet, i samhället eller i den sociala fabriken är självklart för oss.

En av våra stora inspirationskällor kommer från 1970-talets Italien, där experiment med så kallad självreduktion utvecklades till en framgångsrik kampmetod. Ett bra exempel på självreduktion kommer från staden Turin i norra Italien, det gick ut på att arbetarna vägrade betala när priset på kollektivtrafiken höjdes och istället tryckte de sina egna biljetter med det gamla priset. Protestformen spred sig därifrån till många städer, men även till andra delar av avgiftssamhället, aktivisterna använde självreduktion både i mataffärerna och på elräkningen.

Att försöka lappa ihop sin privatekonomi genom att plankna är för många en livsnödvändig vana i en segregerad storstad. Hade inte plankning varit ett så pass utbrett fenomen som det var i Stockholm 2001 så hade Planka.nu inte kunnat startas där och då. Denna redan existerande praktik var en helt avgörande förutsättning för att vi skulle kunna utlysa en avgiftsstrejk. Istället för ensamma försöka komma undan avgiftssamhället gjorde p-kassan plankningen till en kollektiv erfarenhet. Det betydde också att istället för att skamma enskilda personers ”dåliga moral” tvingade vi fram ett politiskt bemötande av plankning som metod.

Planka.nu grundades av Syndikalistiska ungdomsförbundet, SUF, i Stockholm och om inte de dåvarande medlemmarna i SUF hade haft för vana att plankna, hade det säkert inte heller blivit av på det sättet det blev. Praktiken var grundad i egna erfarenheter och ett vardagligt behov av att kunna röra sig fritt i staden.

I elevundersökningen Stockholmsenkäten, som undersöker "riskbeteenden" men även plankning, framgår det att hälften av eleverna i de flesta stadsdelarna någon gång hade plankat. Undersökningen görs bland niondeklassare och de som går i tvåan på gymnasiet. Även om alla inte fortsätter planka i vuxen ålder så har många med sig erfarenheten. När vi genom Demoskop gjorde en undersökning i början av 2015 hade 27% av de som bodde i hyresrätt plankat det senaste året, jämfört med 0% bland de som bodde i villa. Avgiftstrycket har alltid skapat plankare.

Innan organisationen grundades var plankningen ett individuellt problem, något man gjorde i hemlighet för att få ekonomin att gå ihop. Vår målsättning har alltid varit att göra om plankningen till en gemensam kamp, visa att vi är många som öppet plankar och vill förändra systemet. I det beteendet finns det något konfrontativt. Avgiftsstrejken skiljer sig från till exempel en bojkott genom att kampen är mitt i systemet och går inte att ignorera. Vi hade varken tid eller möjlighet att be om en förändring, utan genomdrev i praktiken en kraftig sänkning av kostnaden för att röra sig i staden.

I början var tanken att fler och fler skulle ansluta sig till avgiftsstrejken, eftersom höjningar av biljettpriserna då skulle bli verkningslösa skulle systemet kollapsa och ersättas med skattefinansiering. Idag kan vi konstatera att så inte blev fallet. Istället har vi en situation med en permanent avgiftsstrejk. Det har gjort att frågan om fri kollektivtrafik har kunnat fortsätta vara aktuell, även mellan prishöjningarna. P-kassan har fortsatt att fylla ett vardagligt behov av att kunna resa i staden, utan att riskera den personliga ekonomiska kris som en tilläggsavgift skulle innebära. Samtidigt har den fortsatta avgiftsstrejken gjort att Planka.nu inte bara blev en kortare kampanj, utan har kunnat hålla igång sedan 2001. P-kassan måste administreras varje vecka, och den ger även en ekonomisk grund för aktiviteter.

Bryt sensorstrålen i spärren bredvid dig med t.ex. en väska eller halsduk, spärren öppnas då. Ta tag i glasdörren på spärren så håller den sig öppen och gå igenom!

Bryt sensorstrålen som är mellan de två svarta glasen längst fram/ner på spärren, vänta på klicket, dra bak spärren och gå förbi!

Det betyder att det alltid har funnits en verksamhet, även under perioder då färre personer har varit engagerade. Till skillnad från andra kampanjer vi jobbat med så fortsatte vi därför även efter att den första uppmärksamheten hade lagt sig.

Nackdelen med att betala tilläggsavgifterna har varit att det ibland har kunnat kännas som en anpassning till systemet. Även om plankningen i sig är ett starkt ifrågasättande av avgiftssystemet, så är det inte speciellt omstörtande att betala de tilläggsavgifter som delas ut. Särskilt om det leder till att fler tar emot tilläggsavgiften istället för att undvika den. Om plankare skulle börja undvika eller tacka nej till tilläggsavgifterna så kommer p-kassan inte längre behövas. Men för att Planka.nu ska fortsätta finnas är den fortfarande nödvändig. Ett annat problem är när p-kassans medlemmar har månadskort med reducerat pris trots att de är för gamla (eller för unga). Hela idén med avgiftsstrejk och plankande för att ifrågasätta systemet försvinner, om det bara blir en taktik för att få ett billigare kort. Det finns motsättningar i p-kassan som vi ännu inte har löst, och våra teorier om hur kollektivtrafiken ska förändras behöver uppdateras kontinuerligt.

Den främsta styrkan med avgiftsstrejken är att den är ett maktmedel samtidigt som den redan idag visar hur samhället kan se ut imorgon. Den sortens nära koppling mellan medel (hur vi gör saker) och mål (vart vi vill nå) är väldigt bra att ha. Att bara sitta och tycka och publicera åsikter har inte samma tyngd när det inte backas upp med aktioner.

TIPS Gör en komplicerad fråga mer tydlig. Motståndet mot prishöjningar syns bra när du plankar genom spärrarna, och ett företag som skattesmiter kan få sina lokaler omgjorda till en tillfällig förskola – det senare är ett faktiskt exempel från antinedskärningskampanjen UK Uncut i Storbritannien.

**gräv där
du står**

2. Gräv där du står

NÄR PLANKA.NU STARTADE hade EU-toppmötet i Göteborg precis gått av stapeln, och det hade föregåtts av flera år med stora mobiliseringar mot toppmöten. Konflikten mellan polis och demonstranter hade trappats upp, och efter Göteborgskravallerna kände många att det inte längre gick att komma vidare på den vägen. Massmobiliseringarna gav inte lika mycket politiska vinster och repressionen hade blivit allt mer våldsam, vilket ledde till att många aktivister hade skadats eller fängslats. Även polisen var trött och ändrade kort därefter sin taktik vid demonstrationer helt och hållet. Toppmötesprotesterna skapade sällan större diskussion eller uppmärksamhet kring de politiska frågorna, massmedia följde en förutbestämd formel i sin beskrivning och såväl polisen som de som protesterade hade fastnat i sina vanliga roller.

Ett ännu större problem för rörelsen var att kampen som drevs ofta handlade om stora globala frågor och toppmöten med till exempel Internationella valutafonden, Världsbanken eller EU. Kopplingen till aktivisternas egen vardag var inte självklar. Och det hade väldigt lite att göra med livet hos familjen, grannarna eller arbetskompisarna.

När Planka.nu startade som en arbetsgrupp inom Syndikalistiska ungdomsförbundet i Stockholm ville vi ha en utveckling åt det andra hållet. Det handlade om vår egen vardag, det handlade om hur vi brukade plankna vissa månader då vi inte hade råd, och det handlade om hur vi kunde göra konkret motstånd mot SL:s prishöjningar. Kollektivtrafiken hade en direkt koppling till vardagen för de allra flesta vi kände. Det var också en fråga som tiotusentals stockholmare dagligen engagerade sig i, men eftersom vi var så utspridda och individualiserade var plankarna en grupp som politikerna antingen kunde strunta i eller göra till syndabockar. Genom att visa att det som dittills setts som ett individuellt problem har en kollektiv lösning gav vi röst åt gemensamma erfarenheter.

Andra saker som hände ungefär samtidigt var att Piratbyrån politiserade fildelning, startade The Pirate Bay och visade på hur avgifter begränsar vår tillgång till kultur. Precis som med plankning öppnade Piratbyrån upp ett tidigare stängt område och gjorde det tillgängligt för fler genom att gå ut offentligt och försvara fildelning.

Demonstration under European Social Forum i Malmö 2008

TIPS Studera en helt vanlig dag i ditt liv – vad gör du och vad finns det för konflikter att organisera sig kring? Det kan handla om jobb, fritid, resor eller något helt annat. Men kopplingen till vardagen ger frågan extra tyngd. En annan fördel med att hitta ett ämne nära dig själv är att det är du som är experten!

3

driv
strategiska
frågor

3. Driv strategiska frågor

FRI KOLLEKTIVTRAFIK ÄR EN BRA FRÅGA att driva på flera olika sätt. Det är en klassfråga, det är en feministisk fråga, det är en klimatfråga och det är en trafikpolitisk fråga som understryker hur segregationen i staden ser ut. Den är offensiv och positiv, pekar på vad vi vill ha mer snarare än vad vi är emot. Dessutom signalerar nolltaxa vad vi vill göra med samhället i övrigt samt lyfter fram värderingar som öppenhet, tillgänglighet och rättvisa.

Planka.nu:s kritiker brukar säga ”men vad ska mer vara gratis?” när de inte vill diskutera kollektivtrafiken längre. Det visar att frågan öppnar upp för andra diskussioner om samhället, och förhoppningsvis även om hur samhället ska se ut. Att driva en fråga som nolltaxa blir också att driva frågan om skattehöjningar och verka mot avgifter i allmänhet. I Sverige är det knappast någon idag som upprörs över att barn har tillgång till fri tandvård eller sjukvård.

Om vi jämför med en kampanj som ”Stoppa prishöjningarna på bussen”, så öppnar den inte upp för någonting bortom den senaste försämringen, utan blir väldigt låst vid politikerns beslut. Det är dessutom mer oklart varför man vill stoppa höjningen. Den eventuella vinsten efter allt engagemang och arbete är i bästa fall en återgång till det som var innan, ingen märkbar förbättring kan ses.

Genom att verka för fri kollektivtrafik har vi också drivit en kamp som alla i kollektivtrafiken i kollektivtrafiken, betalande eller ej, kan tjäna på i slutändan. Till exempel kan busschaufförer få färre tråkiga och repressiva arbetsuppgifter. En del i att driva frågan är också att se hur den påverkar olika grupper. Det är en fördel om frågan man driver gäller alla. Fri kollektivtrafik är till för alla kollektivtrafikanter, och därför kan kravet få mer spridning än rabatter för en enskild grupp. Även om rabatter inte är negativa i sig, så riskerar de att tysta debatten om nolltaxa när till exempel studenter får rabatt. Därför valde vi att inte stödja studentkårernas krav på rabatter i stockholmstrafiken utan i stället pressa dem att sikta högre, mot helt fri kollektivtrafik. En diskussion om huruvida vi ska ha rabatter eller nolltaxa är dessutom så mycket mer konstruktiv än den alltför vanliga diskussionen kring hur mycket hårdare tag mot plankare det ska vara.

NOLLTAXA GER DIG GULD OCH GRÖNA SKOGAR

Klistermärke (2014)

TIPS När du ska driva en sakfråga – se efter hur den påverkar debatten. Att välja en strategisk fråga kan göra det mycket lättare och roligare att driva politik. Exempelvis skulle en kampanj mot karensdagen även minska hetsen mot sjuka.

**Hitta din
position
– och
ditt lag**

4. Hitta din position – och ditt lag

I DEBATTEN FINNS DET OFTA TVÅ POSITIONER i en politisk fråga: för och emot. Frågan är på vilket sätt du ska driva din fråga och vilka som du kan samarbeta med. En hjälp för att tänka kring detta kan vara en spelplansanalys. Tänk dig den fråga du vill driva som en fotbollsplan. På ena sidan finns du och din grupp. Men det finns förhoppningsvis andra som driver samma eller liknande frågor, vissa kanske spelar försiktigt och defensivt, andra slänger iväg vågade bollar i debatten. Vissa kanske fortfarande sitter på läktaren, men borde uppmuntras att storma planen och förändra förutsättningarna för matchen.

Om vi tänker oss att en enskild grupp inte kan göra allt, vad vill då du spela för roll? Planka.nu har alltid försökt spela ganska offensivt och försökt strävat efter att flytta debatten mot mer radikala förslag, samtidigt som vi har tagit rollen av en trygg målvakt för många i deras vardag. Det öppnar förhoppningsvis även upp för mittfältet att komma med egna förslag om nolltaxa.

Ett annat hjälpmedel för att hitta möjliga strategier är en analys som kallas alliansspektrum. Genom en skala som går från aktiva allierade, via passiva till dem som inte har en åsikt, och sen vidare till passiva motståndare och aktiva motståndare, kan vi få en bild av vilka vi vill påverka. Är det framförallt de ideologiska motståndarna till nolltaxa som Planka.nu vill omvända? Nej, det verkar inte troligt att de kommer vara först med att ändra sitt synsätt. Ändå dras vi lätt med och lägger mycket tid på debatter med just dessa grupper. Vi brukar också satsa mycket på aktiva allierade, alltså de som redan är organiserade plankare. Vi har även försökt påverka den stora gruppen passiva allierade (som tycker om nolltaxa) att bli aktiva genom att till exempel gå med i p-kassan. Men kanske skulle det varit mer effektivt att få de som inte har någon åsikt att börja ta till sig idéerna?

Eller att få de som är passiva motståndare att omvärdera sin hållning? Besluten kan säkert bli olika, men så länge de grundar sig i ett medvetet val finns det god chans att det blir bra.

En grupp som ibland är iallafall passiva motståndare till Planka.nu är SL-anställda. När SL ville ge spärrvakterna i kollektivtrafiken en biobiljett i bonus om de beslagtog förfalskade kort, såg vi till att trycka upp en massa kort och dela ut till de anställda. På så vis kunde de få en biobiljett utan att beslagta någonting, och vi visade att vi stod på de anställdas sida gentemot cheferna. Ett annat försök vi gjorde för att bygga en relation till biljettkontrollanterna, som ofta hamnar i konflikt med plankare, var att bära med oss en gratis biobiljett. När en kontrollant hade gjort sitt jobb på ett korrekt sätt, utan att vara hotfull eller på annat sätt agera utanför sina befogenheter, så fick hen en biobiljett. Om det snackades om detta bland kontrollanterna vet vi faktiskt inte, men ambitionen var att ha en positiv påverkan istället för att driva en antikontrollantkampanj. Dock var det en aktionsform som krävde att vi investerade mycket tid i att leta upp biljettkontroller och var därför svår att göra i större skala. Jämför det med den tidigare nämnda utdelandet av falska SL-kort, som kunde delas ut till alla spärrvakter som passerades. Sett i efterhand kan även den här aktionen kritiseras för att bidra till att ställa krav på att servicearbetare i en utsatt position alltid ska bete sig trevligt, när lösningen på hot och våld mot biljettkontrollanter är att avskaffa biljettsystemet.

På samma sätt kritiserar vi gärna Miljöpartiets utspel för öppna spärrlinjer för att starta en debatt där slopade spärrar ställs mot nolltaxa, snarare än slopade spärrar mot hårdare tag. Slopade spärrlinjer och fler kontroller leder till att en annan grupp som är tydligt allierad, papperslösa migranter, drabbas än värre. Där blir biljettkontroller en del av den interna gränskontrollen när id-handlingar krävs för att röra sig i staden, och en biljettkontroll kan betyda omhändertagande av polisen och sedan utvisning.

TIPS Kartlägg vilka som är aktiva i din fråga - och vilka som skulle kunna aktiveras. Utgå från vad ni vill uppnå!

**förändra
språket
för att
förändra
världen**

5. Förändra språket för att förändra världen

I KAMPEN FÖR ATT FÖRÄNDRA är det inte bara organisering och aktioner som är viktiga, utan också beskrivningen av samhället. Vi blev från början indragna i en strid om språket eftersom organisationen heter Planka.nu. Planka är ett vanligt verb för att till exempel ta sig förbi hinder, och härstammar troligen från substantivet plank. Att hoppa över planket blev att ”planka”. Det finns belagt sedan sent 1800-tal.

Det som är bra med verbet planka är att det är neutralt. Det vill säga människor kan tycka bra eller illa om fenomenet, men det finns ingen laddning i själva ordet. Negativt laddade motsvarigheter är av typen ”fuskåka” eller ”tjuvåka”. Men att organisera oss utifrån dessa ord hade inte fungerat! Varje gång någon använder ”fuskåka”, så stärks bilden av plankning som något negativt. Därför har vi varit konsekventa i att använda just plankning. Idag verkar planka vara det vanligaste ordet som används i media, även fast de andra orden används när någon politiker vill markera att de är väldigt mycket emot plankning.

Avgiftstrycket på kollektivtrafiken

I Sverige är det ganska ovanligt att kampanja för högre skatt. Även om de flesta kollektivtrafikanter skulle tjäna på fri kollektivtrafik när fler är med och betalar, så finns det flera hinder för argumentationen. Ett är att skatter är negativt laddade genom ord som ”skattetryck”, vilket är så pass vanligt att politiker från de flesta partier använder det. Till skillnad från ett neutralt ord som ”skattenivå” så stärks idén om att skatten aldrig är låg nog och alltid innebär en börda när någon talar om skattetryck.

Ett sätt för oss att förändra språket har varit att börja använda ordet avgiftstryck. Fokuset hamnar då på hur avgifterna slår mot resenärer, snarare än på hur hög skattenivån ska vara. Som positiv synonym till skattehöjning har vi ibland använt "skatteboost". Genom att använda ett språk som stämmer överens med våra åsikter blir det lättare att argumentera och övertyga.

Gratis, avgiftsfritt eller bara fritt?

Men vad är det vi vill ha egentligen? Begreppet nolltaxa har varit det vi använt mest, och det är egentligen ganska tekniskt och neutralt som ord. Andra sammansättningar som börjar med noll- är till exempel nollpunkt, nollgradig eller nolläge. Det berättar ju vad det innebär, men ger kanske ingen direkt politisk pepp.

Gratis kollektivtrafik är den mest kontroversiella beskrivningen. Ett av de vanligaste argumenten mot nolltaxa är att "ingenting är gratis", oavsett om ordet ens använts i en artikel. Det är lätt att därför sluta använda det ordet för att undvika det vanligaste motargumentet. Men egentligen är det förstas de som är emot gratis som har fel.

Få reagerar på när det talas om gratis utbildning och ingen skulle få för sig att skriva upprörda insändare om ett företag delat ut gratisprover. "Ingenting är gratis" verkar snarare vara en strategi för att argumentera mot just avgiftsfri kollektivtrafik.

Vad som menas med gratis är inte särskilt komplicerat, och ligger i linje med hur begreppet används till vardags. När någon säger att den gick på bio gratis, så menar den inte att maskinisten inte fick betalt och att det inte betalades någon hyra för lokalen, utan att den som gick på bio inte behövde betala vid detta tillfälle. Ungefär så ser vi på det också: kollektivtrafiken behöver självklart finansieras, men det betyder inte att den behöver beläggas med något avgiftstryck. Avgiftsfinansiering (som dessutom aldrig är fullständig) är bara ett av många sätt att finansiera kollektivtrafiken. En gratis kollektivtrafik skulle helt enkelt finansieras på andra sätt än via biljettförsäljning.

Gratis-motståndare använder sig ofta av den trötta liberala klyschan "there is no such thing as a free lunch", vanligen översatt till "det finns inga gratisluncher". Det vill säga gratis är något som inte kostar något för någon. Frågan är om någonting överhuvudtaget kan sägas vara gratis ur ett sådant perspektiv? Och ändå används ordet fortfarande!

För att bringa klarhet i detta kan vi använda Bo Bergmans etymologiska ordbok "Ordens betydelse" (2007), där det framgår att ordet gratis är en sammandragen

Planka.nu

den 3 april 2015 · 🌐

Bäst att reda ut detta en gång för alla:

Plankning - åka utan biljett, ofta av ekonomiska skäl men också som del av en avgiftstrejk för att nå nollltaxa.

Fuskåkning - säga att man åker kollektivt fast man egentligen tar bilen

Tjuvåkning - att ta bussen efter exempelvis ett värdetransportrån

Vi sysslar såklart bara med det förstnämnda 😊

514 gilla-markeringar 15 kommentarer 18 delningar

form av det latinska gratiis, som är en plural böjningsform av gratia ynnest (tack). Den ursprungliga betydelsen är ungefär ”som man bara behöver tacka för” och används i latinska uttryck som gratis constat (det kostar inget).

Ordet är belagt i svenskan sedan 1600-talet (“Åka gratis” 1638 enligt SAOB), vilket kan jämföras med användandet av gratislunch i negativ bemärkelse, som togs i bruk ungefär samtidigt som filmen Wall Street hade premiär. Gammal är alltså fortfarande äldst och gratis är gott!

Att i argumentation använda sig av gratis i den vanliga formen, det vill säga något som man inte betalar för vid användningstillfället, är alltså helt ok för den som vill. En parentes är att adjektivet graciös (i betydelsen behagfull, som rör sig mjukt och vackert) har samma ursprung som gratis.

Avgiftsfri kollektivtrafik är också en beskrivning som vi har använt mycket. Den är mer positivt laddad genom ändelsen -fri. Men frågan är återigen om det inte är lite väl specifikt? Att det är avgifter som kollektivtrafiken ska vara fri från är ju underförstått. Om vi istället börjar prata om fri kollektivtrafik så blir kopplingen till den frihet starkare, den positiva laddningen starkare och ”fri” förknippas tätare med gratis.

TIPS Att sätta ord på något är en del av förändringen. När de nya spärrarna i Stockholms kollektivtrafik började kallas ”klämspärrar” blev det snart oundvikligt för SL att ändra inställningarna. Så vad kallar du och din grupp er? Vad kallar du dina motståndare? Och vad använder du för ord som beskriver dina politiska mål?

**gör
peppande
aktioner**

6. Gör peppande aktioner

DEN VANLIGASTE TYPEN AV AKTION har som mål att samla sympatisörer – och få dessa att gå därifrån mer peppade än innan. Aktionen – eller demonstrationen – får deltagarna att känna sig delaktiga i frågan. Att delta i en aktion brukar vara en bra väg in i organisationen för nya aktivister. För att hålla igång en rörelse är det nödvändigt med peppande aktioner. Det är också en fördel om politiken inte bara konsumeras, genom att till exempel lyssna på tal, utan att vi också får göra något tillsammans. Det är alltid viktigt att ha roligt, men under en peppande aktion är det ännu mer viktigt. Konfetti och annat festligt kan vara bra hjälpmedel att använda! Målet är att deltagarna i aktionen ska gå därifrån med en känsla av upprymdhet. Långa tal från många talare är däremot något som lägger sordin på stämningen. Hellre kortare brandtal där temat och inte talarens organisation är det viktiga! Och en stillastående demonstration har ingen någonsin blivit glad över. Vi har aldrig sökt polistillstånd och aldrig märkt att det skulle ha varit värt besväret att göra det. Risken är att ni får betala 250 kronor för att bli omdirigerade till en tråkig plats. Att ta över en tunnelbana och ställa till med fest pyntad med ballonger och mobilt sound system är ett annat sätt att bryta med hur det förväntas se ut på demonstrationer och aktioner.

Populära slagord:

TUBEN SKA BLI - AVGIFTSFRI

INGA SPÄRRAR PÅ VÅRA STATIONER

SLUTA SLÖSA PÅ KONTROLL - BÄSTA TAXAN DEN ÄR NOLL

RÖDA LINJEN ÄR NI KLARA? - JAJAMENSAN, FATTAS BARA!

KOM IGEN NU, SISTA RYCKET - VI VILL SLIPPA AVGIFTSTRYCKET

För Planka.nu är massplankningen den mest utmärkande aktionen. Ibland några dussin och andra gånger hundratals plankare har gemensamt tagit sig igenom spärrarna. Vid de allra flesta massplankningarna har spärrarna öppnats inför aktionen, av SL eller på inrådan av polisen för att allt ska gå smidigt till (eller snabbt vara över). Om inte polisen gör det, så går det att fixa på egen hand. Rädslan för

Massplankning på T-centralen 2011

ordningsproblem i samband med massplankningen medför alltså att en mängd andra människor kan passera spärrarna utan att riskera att klämma sig. En massplankning innebär alltså att vi tillsammans faktiskt kan införa nolltaxa för ett par timmar – bara genom att gå ihop och agera. Den sortens makt får vi inte av att tycka till i media eller debattera. Samtidigt blir det som tidigare bara var en station - förknippad med långtråkig pendling – en plats där vi gör motstånd. Den känslan, som tyvärr är alltför frånvarande i vår vardag, att vi har makten att påverka och genomföra en förändring här och nu ska verkligen inte underskattas.

TIPS Att demonstrera där ni aldrig gjort det förut kan vara skillnaden på pepp och depp. Varför inte ha aktionen inne i kommunhuset, ombord på bussen eller inne i köpcentrumet? Något kul avslut är också bra, att demonstranterna får möjlighet att kasta upp några toalettrullar på företagets fasad till exempel.

**gör
direkta
aktioner**

7. Gör direkta aktioner

DIREKT AKTION ÄR ATT GÅ FRÅN PROTEST TILL MOTSTÅND. Istället för att bara protestera så genomför du förändringen. Ni behöver inte heller vara många, och det skadar inte att dokumentera aktionen så att andra kan ta efter.

Ett exempel i Stockholms kollektivtrafik är klämspärrarna, som dels är i vägen när man ska planka, dels är jobbiga för andra resenärer och skadar kollektivtrafikanter. Under åren har vi använt klistermärken, buntband eller gladpack för att ställa upp spärrlinjer. På de senaste spärrarna är gladpack (plastfolie) det bästa. Är man ett par stycken så går det relativt snabbt att vira den några varv runt öppna spärrdörrar, vilket hindrar dem från att slå igen. Vips har vi skapat en miniversion av vårt mål - fri kollektivtrafik. Och rent praktiskt så kommer dessa spärrar inte klämma någon på ett par timmar. Under flera år öppnades en massa spärrlinjer i kollektivtrafiken på Nolltaxedagen, då mindre grupper aktivister såg till att ta hand om spärrar på olika linjer. Budskapet om en öppen och fri kollektivtrafik blir mycket tydligare när vi faktiskt öppnar spärrarna - och genomför det vi pratar om. Återigen så sitter vi inte och bara tycker och skriver saker, det är viktigt att visa vilken skillnad saker kan ha i praktiken.

En annan sak vi protesterat mot i kollektivtrafiken är reklamen. SL får in en del pengar, men bara någon procent av intäkterna, och det som säljs är kollektivtrafikanterna själva. Väggar i vårt gemensamma rum säljs ut till den som har råd. I en bra kollektivtrafik och social mötesplats ska vi inte prackas på kommersiella och politiska budskap från de som har mest pengar. Kort sagt, det hade varit bra om vi precis som i datorn kunde blockera reklamen. Lösningen blev Adblock AFK - Adblock Away From Keyboard - en aktion där reklam stängdes av eller plockades ner i kollektivtrafiken. De som kom in i tunnelbanevagnarna eller var på stationerna vi besökt fick se hur reklamfri kollektivtrafik ser ut under några timmar. Kampanjen startade när SL införde rörlig reklam med plattskärmar, och vi började hetsa alla kollektivtrafikanter att stänga av dem.

Praktiskt nog satt den en strömknapp vid varje plattskärm, och det hela eskalerade

Spärrar öppnade med buntband

steg för steg till slut tvingades SL dra om alla ledningar för att förhindra att skärmarna stängdes ned av uppretade kollektivtrafikanter.

De här erfarenheterna samlades i en kortfilm som döptes till Adblock AFK. Filmen nominerades sen i kategorin "Guerilla Marketing" på Berlins Kortfilmsfestival, men tyvärr togs förstaplatsen av Volkswagen. Kolla in filmen på www.planka.tv

I uppföljare till aktionen fyllde resenärer istället reklamplatser med egengjord konst vid flera tillfällen under namnet Coup d'Art. Vi samlades tillsammans och skapade konst under lugna och trevliga former för att sen dra ut i tunnelbanan. För en stund slapp kollektivtrafikanter tid vara en vara som SL sålde till annonsörer, och istället njuta av konst i olika uttryck. Två av dess tillfällen kan även de beskådas på www.planka.tv

De direkta aktionerna blir också ett väldigt starkt budskap - förändring är möjlig, och du kan åstadkomma den redan ikväll om du har några kompisar med dig!

TIPS Tänk efter på vilka som är motståndarna i din fråga. Ofta finns det företag som tjänar pengar på det, och som har kontor och andra platser som kan blockeras. Att förändra reklambudskap är ett enkelt och roligt sätt att agera.

**gör
utmanande
aktioner**

8. Gör utmanande aktioner

EN ANNAN FORM AV PROTEST är när vi öppet utmanar det vi tycker är fel. Det bästa med den formen av aktion är att det kan bli oväntade reaktioner och saker faktiskt kan förändras.

Ett exempel är när vi gjorde en varningsaktion mot en nattlig biljettrazzia på tunnelbanestationen Slussen. En insider hos kontrollanterna hade tipsat oss om att SL skulle börja med razzior på helgkvällar/nätter. Det var uppenbart att det skulle resultera i ökat våld mot både resenärer och kontrollanter när människor var på väg till eller hem från fester och eventuellt var alkoholphåverkade. Vi hade med oss skyltar med en dödska och texten "Varning razzia". Väktare bråkade när de upptäckte oss och ringde polisen, men konstaplarna insåg att det inte var olagligt, och vi hade för en gångs skull utrustat oss med 24-timmarskort. Några fulla killar kallade aktionen "Klockren!" och en gubbe frågade om det är vi som är de där "Punkt nu". Ja, det är vi som är punkt nu. Ett fåtal av kontrollanterna reagerade väldigt aggressivt på vår närvaro och några av oss blev fysiskt avslängda från ett tåg. Vid sådana tillfällen är det extra viktigt att vara många och reagera lugnt. Efter aktionen hörde vi inte talas om fler razzior på helgkvällar.

När vakter (kallade guljackor) infördes vid tunnelbanespärrarna runt 2005 var vi rätt oroliga för vad som skulle hända. Vi var inte säkra på huruvida de fick stoppa plankare eller inte, och enligt SL:s mätningar slutade folk nästan helt att plankar på de två teststationer där guljackorna stod. Vi drog bland annat igång en klistermärkeskampanj där vi informerade om att de inte hade befogenhet att stoppa någon samt gjorde en film där vi visade hur enkelt det var att gå förbi. För att understryka det klädde vi ut oss till guljackor och delade ut flygblad som sa att vi inte fick stoppa plankare. Citat från aktionen: "Det är bra att ni går ut med vad som gäller, ni har gjort övertramp förut."

När priserna skulle höjas och enhetstaxan avskaffas 2007 så gjorde vi en blockad vid landstingshuset. Ett gäng nolltaxeaktivister ställde upp sig utanför och spärrade

Varning för biljettrazzia på Slussen 2004

vägen: 80 kronor skulle det kosta för politikerna att ta sig till jobbet, precis som de absurda priserna på enkelresor i kollektivtrafiken som de själva just infört. Aktionen funkade bra eftersom det inte fanns något bra val för politikerna: antingen betalade de, och gav pengar till Planka.nu:s kamp samt godkände att vem som helst kan införa spärrar och avgifter i stan, eller så plankade de helt enkelt förbi blockaden - precis på samma sätt som vi reagerade på deras höjningar av avgiftstrycket. De flesta valde att planka.

Ett tag började civilpoliserna dyka upp oftare bakom spärrlinjerna. Tanken var att de kunde ta folk som plankade, och därigenom få möjlighet att visitera, kolla legitimation och även se om någon är papperslös. Vi uppmanade folk att rapportera till oss om fenomenet, och en person fotade och filmade några civilpoliserna som ingrep mot plankande ungdomar vid tunnelbanestationen Hornstull. Detta blev senare känt som #gategate.

Poliserna hotade och tvingade personen som fotat att radera bilderna, men han lyckades återskapa dem och gå ut med en egen blogg om händelsen: "Polisen

som mitt i tunnelbanan står”. Historien fick väldigt stor medial uppmärksamhet. Poliserna åtalades, och även om de till slut friades (till ingens förvåning) så hade polisens biljettkontroller ifrågasatts rejält och den allmänna debatten vridits från att det är fel att planka till polisens maktmissbruk. Även om Planka.nu inte var direkt inblandade i händelsen så hade vår uppmaning till att hålla koll på poliserna bidragit till att skandalen hände. Om inte poliserna hade blivit utmanade i sitt ingripande hade debatten antagligen aldrig blivit av.

När billobbyn anordnade ett seminarium i Almedalen gjordes en “Bilchock” utanför lokalen. En handfull bilar tutade, gasade och släppte ut avgaser som läckte in så att seminarieledaren - som alltid försvarar bilen i alla lägen - kom ut och klagade på att aktionen var dålig för miljön. Till slut tillkallades polisen som av bilfientliga anledningar avvisade alla bilar utom en, som hann stänga av bilen och gå iväg. Efter polisen dragit vidare kunde aktionen fortsätta en sista kort omgång till billobbys stora förtret. När samma bilorganisationer propagerade för motorvägsbyggen spelade vi upp bruset från E4:an på ett ljudsystem i autentiska 90 decibel. Vi trodde ju de uppriktigt gillade massbilismen?

TIPS Leta upp tillfällen där ni kan utmana, krascha festen eller kapa uppmärksamheten.

**var ett
troll**

9. Var ett troll

PÅ INTERNET GÅR DET OCKSÅ ATT UTMANA! När SL gjorde en tävling på internet om att designa månadskort så gjorde vi några egna förslag, bland annat med en graf på hur avgiftstrycket utvecklats och en med ordet "plastkort" skrivet i plankastil. Alla tre topplaceringar tillhörde SL-kritiska initiativ och tusentals sympatisörer gick in och röstade. SL lyckades diskvalificera ett par förslag efter hand genom att lägga till regler om att propagera för plankor var otillåtet, men en bild på ett mjukisdjur som fastnat i klämspärrens blev med i topp 3 och kunde under flera år köpas som förvalt motiv i SL:s webshop. Ännu viktigare var att det blev en stor mobilisering på internet, och hela kampanjen blev kapad i syfte att fokusera på nolltaxa istället.

Det stora genomslaget ledde till flertalet artiklar i media som beskrev SLs frustration över att det propagerades på olika mer eller mindre subtila sätt för nolltaxa. Det här gav mersmak och användes i flera andra sammanhang som enkäter, kommentarsfält och en stor TV vid Sergels Torg där man fick smsa in budskap.

Här är de populäraste bidragen.

Tävlingsgalleri:

[Alla bidrag](#)

[Topplista](#)

[Juryns val](#)

[Designskolor](#)

Sök bidrag:

FREE PUBLIC TRANSPORTS

Rösta Totalt: 1457

👍 327 personer

PLASTKORT

Rösta Totalt: 638

👍 170 personer

STATISTIK

Rösta Totalt: 621

👍 182 personer

Ställningen i SL:s omröstning (2011)

TIPS Länka till nyhetsklipp och annat där folk som sympatiserar med din kampanj kan kommentera. Det ger både argumentationsträning och blir som en onlinedemonstration för din fråga.

utnyttja parti- politiken

10. Utnyttja parti-politiken

DEN FÖRSTA REAKTIONEN PÅ PLANKA.NU från politiskt håll kom bara en månad efter att hemsidan släppts. Grön Ungdom i Stockholm, med Gustav Fridolin i spetsen, startade en egen p-kassa för att stödja kampen för avgiftsfri kollektivtrafik. Den skulle, till skillnad från originalet, vara tidsbestämd och avslutas inom ett år. Enligt den då 18-årige Gustav Fridolin var intresset stort bland Grön Ungdoms medlemmar. En spontan reaktion kan vara att Grön Ungdom ”snott” konceptet. Men att folk snor ens metoder eller politiska mål är ju bara bra!

Surare miner var det hos Centerns Ungdomsförbund 2004 som lanserade motkampanjen Plundra.nu - som i och för sig var ganska kul. Här är ett utdrag ur deras argumentation:

Tänk om...

...alla tog mjölk i butiken och gick hem utan att betala.

Hur klarar sig handlaren då? Vad händer med mjölk-kossan Rosa?

De blir utan jobb!

Vad händer om alla plankar?

Kollektivtrafiken stannar då chaufförerna blir utan jobb!

Moderaternas dåvarande stockholmsprofil Mikael Söderlund fick höra att vi anordnade ett möte om nolltaxa i Kulturhuset 2003. Svaret blev att Söderlund polisanmälde mötet. Seminariet genomfördes och fick mycket uppmärksamhet genom attackerna från höger och intresset blev stort. Kårhögern på Stockholms Universitet lyckades också en gång stoppa vår fest genom att byta ut läsen på byggnaden, men de fick sen bakläxa och vi var välkomna att arrangera fest igen. Även det blev en stor grej i media.

Den förre styrelseordföranden för SL Anna Berger-Kettner (s), hade en lite annorlunda angreppsvinkel för att stoppa oss: kapitalistiska intressen. Eftersom både SMS-tjänster och internetsidor kräver att man betalar, så är det alltså folk som

Folkpartiet fick annorlunda pris

07:42 | 15-03-09

Kommentera

Skriv ut

TIPSA!

Folkpartiet på Gotland prisas för sitt arbete med fri kollektivtrafik.

[Hela Gotland om att det lokala Folkpartiet fick Nolltaxepriiset \(2015\)](#)

tjänar pengar på att Planka.nu finns. Hur det går att ens ha en internetuppkoppling utan att också bli kopplad till kapitalismen är mer än vi förstår.

Konflikten med de ansvariga politikerna är en bra typ av konflikt som ger oss medieutrymme. Däremot har inte den debatten lyft från ”det är fel att fuska” och ”ingenting är gratis” sedan 2001. Vilket block som styr Stockholms Läns Landsting verkar inte ha påverkat viljan att höja avgiftstrycket, även om argumenten kan variera.

Å andra sidan händer det ofta väldigt intressanta saker lokalt i kommuner runt om i Sverige. När nolltaxa kommit upp som förslag så har vi alltid peppat och varit glada. Oavsett om förslaget kommer från Folkpartiet Gotland eller Vänsterpartiet i Kiruna.

Inför riksdagsvalet 2006 ville mediefenomenet Unika partiet med Linda Rosing inleda ett samarbete och bjuda på öl. Det blev dock inget större projekt av vare sig partiet eller samarbetet.

TIPS De politiska partierna kan ofta fylla en roll genom att vara tydliga motståndare, eller lyftas fram när de gör rätt. I ett större perspektiv är de inte avgörande för hur striden går, utan de anpassar sig ofta efter den allmänna opinionen. Och det är ju där vi ska lägga vårt krut, inte under stadshuset.

11

**använd
main-
stream-
media**

11. Använd mainstreammedia

VI HAR FÅTT RELATIVT STORT UTRYMME i media för att vara en utomparlamentarisk organisation, och därför tänkte vi nu avslöja vår hemliga mediestrategi: var tillgänglig! Vi har försökt ta alla intervjuer, alla C-uppsatser eller projekt på gymnasiet från allra första början. Det ger inte bara stor och liten uppmärksamhet, utan också bra träning på att föra fram vårt budskap. Ibland på ett lite udda sätt, som när elever på Handelshögskolan kartlade våra interna relationer, och använde sig av kursboken ”Decloaking terrorist networks”.

Ibland behövs mainstreammedia för att kommunicera vårt budskap, även om det vid de flesta aktioner räcker bra att dokumentera själv. Att få media att föra fram budskapet är att använda en mellanhand, och det kan vara nödvändigt när politiker kanske inte lyssnar särskilt noga på aktivister och folkrörelser.

Ett exempel är när SL 2010 började köpa in ”plankningssäkra” spärrar. Dessa fanns redan på vissa platser, bland annat franska Lyon. Så vi åkte till Lyon och plankade genom spärrarna, och tänkte presentera filmen för landstingsfullmäktige när de skulle ta beslutet att köpa in dem. Men det räcker inte med att politikerna ska få en kopia - det finns ju alltid en risk att de inte låtsas om saken, så mediebevakning krävdes för att det skulle bli bra. Att sända en film som visade att spärrarna inte fungerade samma förmiddag som de skulle köpas in av politikerna, det kunde media definitivt tänka sig. Både SVT:s och TV4:s lokala nyheter sände inslag där vårt material förekom, och frågade ut ansvariga politiker om spärrarna.

Uppmärksamheten kring att förlaget som givit ut vår bok Trafikmaktordningen fått efterhandsstöd var också ett guldåge i media. Bland annat höll programledaren på de lokala TV4-nyheterna upp boken i direktsändning och sa ”Imorgon ska vi debattera den här”. Debatten var avgjord på förhand: å ena sidan en politiker som framstår som att han vill stoppa boken, å andra sidan fritt utrymme för oss och ökad uppmärksamhet på våra idéer.

Med SVT Debatt och renodlade debattprogram är det inte lika självklart att vara med. Vi har varit med två gånger, när det känts som att vi ändå tjänat på att få ta

plats - och möta till exempel en landstingspolitiker. Men om frågeställningen är dålig från början så kan det vara bättre att avstå - det får avgöras från fall till fall.

En annan sak som det går att göra nyheter av är egna undersökningar, eller till exempel att ni har fått fler medlemmar eller startat i en ny stad. En gång nämnde en plankamedlem för en journalist att plankningen ökat på grund av finanskrisen. Medierna nappade direkt. Vi hade väl egentligen inte sett någon särskild ökning, och det är alltid svårt att vara säker på varför vi får nya medlemmar. Men nyheten om finanskrisen i kollektivtrafiken blev ändå ett bra utrymme för oss att prata om nolltaxa.

TIPS Lägg upp information på er hemsida om att ni gärna blir intervjuade av skolelever och universitetsstudenter. Det är en utmärkt medieträning!

Kontrollera din kommu- nikation

12.

Kontrollera din kommunikation

SEDAN VI STARTADE har hundratusentals klistermärken skickats ut gratis till människor över hela landet. För många har det nog varit den första kontakten med en aktivistorganisation, och att sätta upp klistermärken kanske ett första steg mot att engagera sig. Andra klistermärken har prytt speedwayhjälmarna och cyklar. En gång kom det upp en annons på blocket med en kastrull helt täckt med plankaklistermärken.

Tiotusentals flygblad har spritts över staden, och den mest värdefulla kontakten med folk har ofta varit på ett blåsigt förortstorg där man kan få förklara sin kampanj för en helt random förbipasserande. När kampanjen har varit som bäst har vi sett till att möta kollektivtrafikanter ofta, med flygblad, kaffe och ballonger i vår profilmärgrosa.

Vi hade också en väggtidning ett kort tag. Den affischerades upp med tapetklister på stationer i Stockholmsområdet av några nattugglor till aktivister i en bil.

Hemsidan har varit viktig för oss från början, vi heter ju faktiskt också vår URL. Men hur mycket kraft som har lagts på sidan har varierat, och efter 2007 lades mer krut på sociala medier – särskilt Facebook. Det har lett till att vi har cirka 40.000 fans eller gillare där, men också till att styra vårt beteende till att jaga likes istället för att bygga våra egna kanaler. Detta blev tydligt då Facebook ökade användningen av annonser, och började kräva betalt för att till exempel organisationers inlägg skulle nå ens en bråkdel av dem som gillat sidan. Utvecklingen av internet har tyvärr gått mer åt att vi läser in oss själva hos privata företag, och den politiska debatten mår uppenbarligen inte bra av tjänster som Twitter.

För att bryta den trenden har vi alltid satsat mycket på egna videor, framförallt

www.planka.nu

[Strejk!](#) [Vilka](#) [Tips&trix](#) [P-kassa](#) [Länkar](#)

Du har inget att förlora - utom dina böter!

Uppmärksammat siffran 500 i pristlistan i kolumnen 'månadskort'?

Nu har de höjt priset igen. Som om det inte var tillräckligt högt. Men nu har vi som hade det svårt redan innan höjningen fått nog!

Kollektivtrafik ska vara gratis. Det borde vara en rättighet och inte ett privilegium för välbeställda. Planka.nu är ett sätt för oss som inte har råd att köpa SL-kort att gå samman och organisera oss.

Då kollektivtrafiken ofta är det enda och bästa sättet att färdas med kan vi inte undvika den. Därför väljer vi att tillsammans genomföra en strejk och vägra betala. Bland annat driver vi P-kassan, en bötesfond för plankare. Läs mer om vår verksamhet under ovanstående kategorier.

KONTAKT:

Planka.nu
Box 601
11479 Stockholm

Tel: 0739-457168
Pg: 456 33 57-5
p-kassan@spray.se

...Vi ses inom spärarna!

Planka.nu som hemsidan såg ut i början (2001)

instruktionsvideor, men också rapporter från demonstrationer och aktioner. Vi startade också Planka.fm, med en radiostudio som används av olika podcaster och radiomakare. Det har blivit en självklarhet att filma, spela in radio och skriva om saker på hemsidan. Utan egna kanaler slutar det med att man får förlita sig på media.

I dagens samhälle är ett inlägg på sociala medier kanske aktuellt i några timmar, eller dagar om det är något stort. Sedan handlar flödena om annat, och om man vill leta upp det som hände för en vecka eller en månad sedan så är det knepigt. Hemsidor är bättre, men de stöps ofta om efter ett par år eller läggs ner, och informationen blir svårare att hitta.

Böcker och rapporter är fortfarande ett bra knep om man börjar tänka lite mer långsiktigt. Trafikmaktordningen började som en rapport, blev sen en artikelserie på hemsidan, och utvecklades sen till en bok. Den har hittills översatts till tyska och engelska. I den utvecklar vi våra tankar kring hur trafiken fungerar i samhället och hur det skulle kunna bli bättre.

Den mest lyckade rapporten förutom Trafikmaktordningen var antagligen Highway to hell? (2007) om Förbifart Stockholm. När klimatorganisationen Klimax blockerade ingången till Vägverket så var ett av kraven att de skulle läsa rapporten och ge ett skriftligt svar. Vilket de gjorde!

Vissa längre resonemang passar kanske bättre i en bok, och med tanke på spridningen ger pappersboken fortfarande mer tyngd. Och den håller i många år. Även om det är lite mer jobb, så kan det vara mer värt att skriva en jubileumsbok än att skicka en jubileumstweet på Twitter.

När det gäller att gå på djupet med att förklara saker är föredrag en bra form. Vi har berättat om nolltaxa och avgiftsstrejk för alla från SSU via LUF till TedX och ABF. Vi har också anordnat några helgkurser för aktivister - främst för de som ännu inte är organiserade någonstans.

2008: **MOTORVÄGSMÖTSTÅNDSHELG PÅ LOVÖN**, tillsammans med Fältbiologerna, Klimax, Miljöförbundet Jordens Vänner. Ur programmet: "Massbilismens historik. Bilhat" och "Allt du behöver veta om Civil olydnad"

2010: **PLANKAKADEMIN #1**. Ur programmet: Trafikmaktordningen, könsmaktsordningen och mörkernavigering.

2012: **PLANKAKADEMIN #2**. Ur programmet: Stadsdelsorganisering, asylpolitik och aktionsplanering

2015: **PLANKAKADEMIN**: Stop-motion-verkstad, föredrag om situationen i Ryssland och gemensam resa till 8-mars demonstration.

TIPS Se till att ni, och inte något företag, har kontroll över era främsta kommunikationsvägar. Det stärker både förmågan att nå ut och budskapet.

13

**testa
saker,
våga
misslyckas**

13. Testa saker, våga misslyckas

Det är lättare än man tror att göra nyheter av saker som händer i organisationen. Nolltaxedagen instiftades 2008, och har sedan dess firats med demonstrationer, föredrag och fester på olika håll i världen. Efter några år började dagen dyka upp i lokaltidningar, almanackor och på radio.

AKTIVITETER PÅ NOLLTAXEDAGEN I URVAL:

- 2008 Demonstration inne på perrongerna på T-centralen
- 2009 Flygbladsutdelning och spärröppning på olika stationer
- 2010 Förfest på tunnelbanans blå linje, med pyntade vagnar. Planeringsmöte med nolltaxeaktivister från bland annat Oslo, Skåne och Göteborg.
- 2011 Föredrag i Malmö om trafikmaktordningen. Demonstrationer i Berlin och Florianópolis
- 2012 Massplankningar i fyra Stockholmsförorter. Biljettfri dag firas i Oslo.
- 2013 Nolltaxeparaden med Planka.nu, Feministiskt initiativ Storstockholm, Piratpartiet Stockholms län och Ung Vänster Storstockholm
- 2014 Flygblad och ballonger delades ut i Högdalen C
- 2015 Plankademin - temahelg på Barnens Ö
- 2016 Spärröppning på stationer längs blåa och gröna linjen
- 2017 Flygblad, ballonger och spärröppning i bland annat Tensta
- 2018 Plankningspatrull som varnade för biljettkontroller hela dagen

Nolltaxepriset delas ut till den eller de som under året har gjort något eller några av följande: verkat för en avgiftsfri kollektivtrafik, arbetat för ökat inflytande över kollektivtrafiken för de som reser och arbetar i den, underlättat för avgiftsstrejkan, verkat för en öppnare och mer tillgänglig stad och/eller kollektivtrafik, motverkat övervakning och kontrollsystem av resenärer samt bekämpat trafikmaktordningen.

En enkel statyett och ett pressmeddelande är lätt att ordna. Fest eller gala är också roligt att fixa. Ofta har priset också givit en hel del uppmärksamhet i media. Faktum är att när Nolltaxepriset gick till Tallinn inför deras folkomröstning, så blev priset en viktig del av argumentationen bland politiker för att faktiskt genomföra den nolltaxa som folket röstat ja till.

VINNARE AV NOLLTAXEPRISET:

- 2010 Sofia Larsson, miljövetare, för uppsats om nolltaxa
- 2011 Kiruna Kommun som inför nolltaxa
- 2012 Tallinn, för folkomröstningen om nolltaxa
- 2013 Karlskoga Kommun för jämställd snöröjning
- 2014 Movimento Passe Livre, nolltaxerörelsen som skakade om Brasilien och fotbolls-VM med sina protester
- 2015 Folkpartiet Liberalerna på Gotland för sitt krav på nolltaxa - och sin välgjorda argumentation
- 2016 Högstadiel elever i Halmstad som utrett nolltaxa
- 2017 Lokaltidningarna ETC och Sten Ljunggren
- 2018 Dr. Judith Dellheim vid Rosa Luxemburg-stiftelsen

Första utdelningen av priset blev dock lite antiklimax: vi hade satsat hårt på att få dit journalister till utdelningen. Fina inbjudningar, flådlig lokal högst upp i Skatteskrapan i Stockholm, 100 snittar och 24 flaskor bubbel. Allt till den ganska rejäla summan av 19.000 kronor. Ingen av de inbjudna journalisterna kom, men Natalia Kazmierska skrev en arg krönika om "glammiga hobbyanarkister" i Expressen, och aktivisterna som faktiskt kom till galan fick för mycket att dricka.

Nolltaxegalan 2013 på Kafé 44 var mer lyckad, med trerättersmåltid till 40 personer och prisutdelning på scen.

Vi startade ett eget Kollektivtrafikens opinionsinstitut när vi ville få in material till rapporten "Till varje pris?". Genom att intervjua folk på Liljeholmens station fick vi ett litet underlag till hur folk upplevde byten till buss från tunnelbana. Men efter det har opinionsinstitutet inte gjort så mycket väsen av sig, det var mest ett kul experiment.

TIPS Hitta gärna på helt nya idéer som inte gjorts förut, och testa dem. Men se upp för att dra igång så stora projekt att det bara blir möten och planering, luften går lätt ur då.

Nolltaxepriset delas ut 2010

axepriiset

Tryck & Push

14

**kom ihåg
att fira.
ofta.**

14. Kom ihåg att fira. Ofta.

OFTA HAR AKTIVISTORGANISATIONER ANVÄNT FESTER som ett sätt att få in pengar. I den utomparlamentariska svängen, där ingen får anslag från Allmänna Arvsfonden, är festerna ibland den enda källan till pengar. Framförallt genom alkoholförsäljning i ett "slutet sällskap".

För Planka har det delvis varit annorlunda eftersom p-kassan har gjort att ekonomin haft en stabil grund. Så därför behövde festerna bara gå runt, och syftet kunde istället vara att ha kul. Ofta har vi skänkt eventuell vinst till någon annan behövande kampanj. Några fester vi minns:

SLÄPPFEST AV HIGHWAY TO HELL PÅ CAFÉ EDENBORG (2007)

En av flera småfester på Café Edenborg i Gamla Stan där vi bjöd på bubbel och rapport, och ibland lite dans. En bra boost även för rapporten "Att resa ska inte kosta hela världen" (2008).

POLISFESTEN (2011)

Under rättegången mot #gategate-poliserna (se kapitel 8) ordnade vi en polisfest. Det blev daktningsfoton (mugshots), TV-spelet Virtua Cop, gratis snutfrisyr (crew cut) och pepparsprayshots i baren. Allt som behövs för en kul firmafest med kollegorna!

I planeringsstadiet fanns även planer på att hyra in en mingelfotograf som tidigare jobbat som dialogpolis (Dialog-Anna). Men det var lite för kontroversiellt på Kafe 44...

10-ÅRSFESTEN (2011)

Jubileumsfesten började lite stilla med utställning om vår historia på kontoret i Hornstull och lite dricka. Sen avgick en discodubbeldäckare till punklokalen Grundbulten i Ulvsunda. Musik från: Avtalet, J'adore Danser, dj pussymadeofgold och Dmitry Fyodorov.

Fest tillsammans med Linje 19 (2012)

På ingen av festerna spelades den mest kända plankalåten, nämligen Svensk Pops "Hon bor i Farsta" från 2004. Däremot tryckte vi upp en massa (antagligen för många) CD-singlar tillsammans med bandet - som gjorde en T-baneturné!

En annan klassiker är Mofos "Join us" som fick en proffsig video som fortfarande finns på youtube, men där samarbetet havererade redan innan något hade släppts officiellt.

TIPS Ha fest för att det är kul, inte för att ni måste! Det är också bra att sätta upp delmål för sin kampanj som man sen kan fira. Det håller glöden igång för de som är engagerade.

15

juridiken

finns

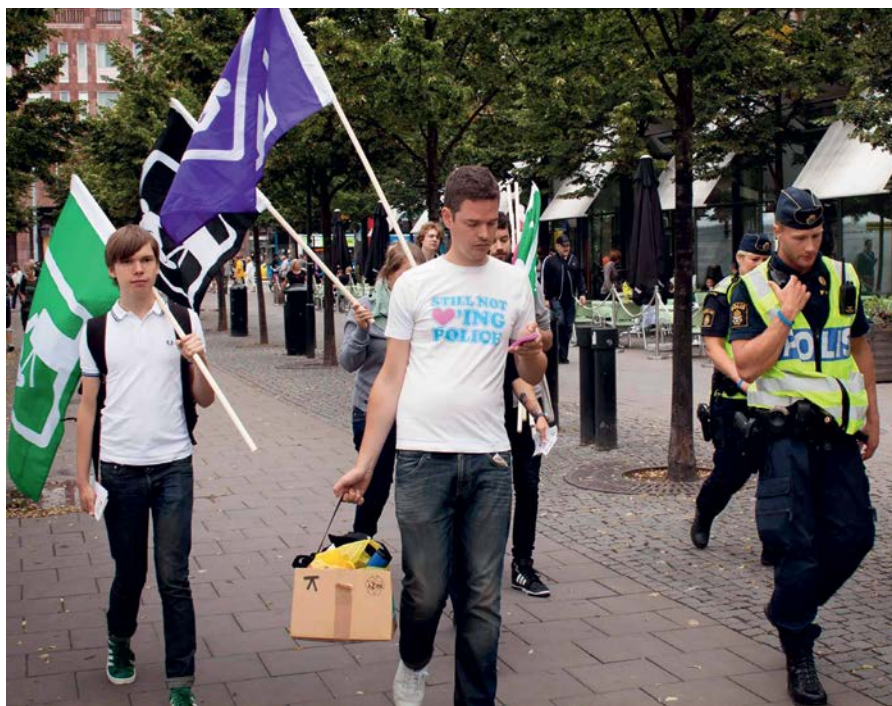
utanför lag-

böckerna

15. Juridiken finns utanför lagböckerna

PLANKNING I KOLLEKTIVTRAFIKEN är fortfarande lite av en juridisk gråzon, vilket har varit förutsättningen för mycket av vår verksamhet. Eftersom biljettkontrollanterna delar ut tilläggsavgifter, och inte juridiska böter, så handlar det snarare om en extra dyr biljett än om ett straff. Ibland har detta inneburit att det bara gått att säga ”nej tack” och gå förbi en kontroll, men andra gånger har biljettkontrollanter fysiskt hindrat och stoppat folk. Förutom ”Lag om tilläggsavgift i kollektivtrafik” skulle även lagen om ”bedrägligt beteende” kunna användas. Men juridik är mer än vad som står i lagboken. I kollektivtrafiken har det istället handlat om styrkeförhållanden, och om vilka beteenden som normaliseras.

Guljackor var ett sorts värdar som vaktade spärrarna mot plankare. De var helt klart ett problem för plankare, inte bara genom att avskräcka folk utan också genom att fysiskt hindra oss. Vi gjorde en kampanj kring det här, vilket nämnts tidigare. Det som verkligen gjorde att guljackorna försvann var dock att människor bråkade, tog sig förbi och införde en ny standard av att de inte fick ingripa. Utan att några lagar behövde ändras blev hela metoden med guljackor meningslös när så många bestämde att de inte fick göra någonting. Huruvida de hade rätt att stoppa någon eller ej vet vi inte, men det är inte så intressant. Det intressanta är att kollektivtrafiken har en del gråzoner där det går att förändra genom att förändra praxis i möten mellan resenärer och kontrollapparat.

Poliseskort vid SL:s tält på Ung08 i Kungsträdgården (2012)

Efter att många hört av sig med historier om våld från kontrollanter bestämde vi oss för att starta Kollektivtrafikombudsmannen. Det var både för att ge juridisk hjälp och för att det skulle vara tydligt att det fanns någon, som inte var SL, dit man kunde höra av sig med saker som inte gått rätt till i kollektivtrafiken. Juridikstuderande har hjälpt till med anmälningar och givit råd till personer. Framförallt kanske KTO har fungerat som något dit folk har kunnat höra av sig, något som är fristående från SL och landstinget.

Vi har hjälpt till med många överklaganden och bestridanden, men i praktiken har vi inte uppmanat till civil olydnad. Genom p-kassan har vi sett till att tilläggsavgifter betalas i tid och aldrig ens blir en juridisk fråga. Frågan är om vi utnyttjat den juridiska gråzonen till fullo.

TIPS Lär känna juridiken på ert område, men var alltid medvetna om att det inte alltid är lagtexten som är det viktigaste - det går att påverka hur det ser ut i verkligheten.

16

**ta vara
på
sidospåren**

16. Ta vara på sidospåren

UNDER DEN TID VI HAR ORGANISERAT OSS i kollektivtrafiken, så har flera andra konflikter än den om avgifterna dykt upp. Vissa av dessa sidospår har blivit en stor del av det vi gör, och att vara öppen och lyhörd för vad som händer utanför vårt huvudfokus har utvecklat oss som organisation.

Vår största enskilda utgift förutom att betala tilläggsavgifter har varit stödet till nätverket Ingen Människa Är Illegal. För pengarna (i skrivande stund 4000 kronor i månaden) köper IMÄI månadskort till papperslösa flyktingar. Det här är ingenting nytt utan ett behov som har funnits i stort sett konstant sedan Planka.nu startade. Polisen använder sig av biljettkontroller för att jaga människor utan uppehållstillstånd. Plankare och papperslösa plankare hittade därmed ett gemensamt intresse i motståndet mot biljettkontroller, även om risken var relativt liten för oss som var med i p-kassan. Det mesta vi riskerade var en självrisk på 100 kronor. För andra kunde det innebära utvisning.

Vi var också med i uppropet om flyktningamnesti 2005 och kampanjade mot de upptrappade inre gränskontrollerna som kallades REVA. Vi var bland de första att slå larm om kontrollerna, efter att vi hade läst en artikel i tidningen Svensk Polis.

Spärrarna i tunnelbanan började användas som en inre gräns, och det blev uppenbart hur mycket spärrar och gränser har gemensamt. Till båda byggs det upp en stor kontrollapparat, och syftet är i bägge fall att minska rörelsefriheten för vissa och samtidigt övervaka alla.

För Planka.nu har det alltid varit självklart att stå på arbetarnas sida när det har varit konflikter mellan arbetsköpare och anställda i kollektivtrafiken. Försämrade arbetsvillkor för personalen i kollektivtrafiken innebär dessutom ofta säkerhetsrisker för både anställda och resenärer. Vintern 2005/2006 pågick en konflikt i Stockholms tunnelbana efter att ett skyddsombud som påtalat brister i säkerheten fått sparken. Konflikten ledde fram till en politisk strejk som backades av föreningen Stockholms förenade pendlare och Planka.nu.

Företagen räknar inte med allmänheten ska bry sig om de anställdas arbetsvillkor, och får svårare att vinna när vi som reser med kollektivtrafiken ställer oss bakom fackliga krav. Men en undersköterska, butikssäljare eller student har så pass mycket gemensamt med en busschaufför, tågmekaniker eller städare att solidaritet blir något självklart. Det finns inget vi och dom som delar upp arbetare och resenärer i kollektivtrafiken. Däremot finns det politiker och företag som tjänar på att ställa oss emot varandra.

Vi tog upp miljö redan i våra första flygblad, men det tog oss ett antal år att förstå hur nolltaxa kan vara en del av lösningen på klimatfrågan. Bygget av motorvägen Förbifart Stockholm visade hur miljarderna gick till att öka bilismen och utsläppen, istället för att finansiera kollektivtrafik. Att ta strid mot vägbyggen gör det möjligt med mer kollektivtrafik, samtidigt som vi bekämpar utsläpp som orsakar klimatförändringar. Detta är också det områden där vi haft mest samarbeten med andra organisationer. Vi har organiserat demonstrationer, klimatkrockar då vägar spärras av och en mycket uppskattad protestbuss när första spadtaget till den så kallade förbifarten skulle tas.

Vi var också på plats vid klimatmötet COP14 i polska Poznan med banderoller och flygblad för vår internationella hemsida freepublictransport.com. Vi drack och åt på lobbygruppers bekostnad och lade även ett halvseriöst förslag om att dumpa alla utsläpp i Bermudatriangeln.

TIPS Sidospår kan utveckla er organisation, fast ett första steg kan ofta vara att bara stödja en kamp - för att sedan försöka se vilka gemensamma intressen som kan finnas.

STÄLL O
PRODUKTIO

OM
ONEN

Sänk bilindustrin!

 KLIMAX

 plankanu

Bonus: Dyraste kläderna i demonstrationen

VI BESÖKTE European Social Forum (ESF) i Malmö 2008: ordnade bokbord, demonstrerade och gick loss med en massa heliumballonger. Efteråt dök det upp en rätt rolig blogg om oss från en socialdemokrat. Vi citerar:

” Därefter gick jag i motsatt riktning mot tåget och passerade således samtliga deltagande organisationer. Det var en härlig syn - så bred och mångfacetterad den europeiska vänstern, arbetar- och miljö rörelsen är! Emellertid fanns det ett par inslag jag helst hade kunnat vara utan. Ett av dem, plankan (1), visade sig bjuda på dagens andra underhållande moment. Det förhöll sig nämligen så att den troppen skilde ut sig från de flesta andra. Utan tvekan hade dess deltagare tågets dyraste kläder. Således är det alltså så att de som förmodligen lättast kan avvara tåg- eller bussbiljettspengarna också är de som är minst villiga att hosta upp dem - förutsatt att de inte har snott även kläderna förstas. Man tar sig för pannan.

(1) Inte på grund av visionen om avgiftsfri kollektivtrafik utan för den osolidariska och helt oproduktiva metoden, plankning.

<http://lakejerna.blogspot.se/2008/09/dyrast-klder-i-esf-demonstrationen.html>

På grund av detta planerade vi en modeblogg, om vad några deltagare i vår del av tåget hade på sig och vad det kostade. Bloggen blev aldrig av, så här blir lista för första gången offentlig:

Alex

SKOR:
myrorna 150:-
BYXOR:
gulåblå 800:-
TRÖJA:
judiths second hand 400:-
JACKA:
hm 300:-

Anna

SKOR:
H&M 129:-
BYXOR:
acne 900:-
SKJORTA:
typ myrorna 40:-
JACKA:
oxå begagnad 150:- kanske
MÖSSA:
stulen från nåt barn

Jesper

JACKA:
lånad
TRÖJA:
solo 300:-
BYXOR:
svensson 400:-
SKOR:
ärvda

Christian

JACKA:
20\$ off the street
BYXOR:
Cheap monday 50:-
SKJORTA:
Hummel 250:-
SKOR:
Nike 1250:-

Samira

SKOR:
skopunkten 150:-
STRUMPBXOR:
present
KLÄNNING:
righteous fashion gratis genom jobbet
JACKA:
second hand 70:-

Ulf

JACKA:
3 år gammal, HM, kanske 400:-
SKOR:
Provskor: 400:-
SKJORTA:
Second Hand. Max 200:-
JEANS:
Billiga Apan, 50:- på deras rea.
HALSDUK:
Från grandpa. Säkert skitdyr iofs.
KOFSTA:
Beyond retro: 150:-

Vad rappar ungdomar i Hallunda om, enligt Aki från Labyrint: "Att de plankar på tunnelbanan även fast det är nya spärrar. Tidningen Stockholm City (2010)

Vi skulle kunna bygga en Berlinmur i tunnelbanan och folk skulle ändå finna sätt att ta sig förbi.

SL-talespersonen Jesper Pettersson (2014)

Jag hatar när folk är egoistiska. Alla borde plankar.

Magnus Carlson, sångare i Weeping Willows

Planka.nu är att betrakta som organiserad brottslighet. En maffiaorganisation. Den ska krossas. De aktiva ställas inför rätta och dömas för uppvigling och organiserad brottslighet. Inte bjudas på fest.

Dick Erixon, Timbro

Planka.nu är så peppade att man får ångest. Anonym

Planka.nu är löss i den röda fanan.

Mikael Söderlund (m)

Jag tror inte att planknings-aktionerna blir särskilt långvariga.

SL:s Björn Holmberg (2001)

Alla åker gratis, det är vårt bidrag till att skapa en känsla av fest.

SL:s VD Göran Gunnarsson inför prinsessbröllopet 2010

Får man plankar?

Carola, som plankade under sin första resa i kollektivtrafiken på mer än 30 år (2016)

Kollektivtrafiken tampas med fler som sätter sig över lag, äganderätt och gemensamma värderingar.

Folkpartiet

Det [Planka.nu] handlar om kapitalistiska intressen.

Anna Berger-Kettner (s)

Plankning är mitt fritidsintresse

Mira Salo, Miss Finland 2004

Ett annat exempel på handling är kampanjen Planka.nu. Förutom att kräva gratis kollektivtrafik visade den hur man gör för att ta sig förbi spärrarna och åka gratis tunnelbana i Stockholm. Irriterande effektivt, med gigantiskt genomslag i media. Och oavsett vad man tycker i sak, så har denna kampanj de facto fört upp frågan om gratis kollektivtrafik på dagordningen.

Henrik Alexanderson, Frihetsfronten